

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar zenodo OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2026

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI

«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 5-SONLI ILMIY,
MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net
O'ZBEKISTON-2026

Surxondaryo viloyatida Yalpi Hududiy Mahsulotning statistik tahlili**Mamatmurotov Rufatbek Sherzod o'g'li**

Termiz Davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi.

Davlatyorov Og'abek,**Shomurodov Sardorbek**

Termiz Davlat Pedagogika instituti talabalari

Kirish

Yalpi Hududiy Mahsulot (YHM) hudud iqtisodiy faoliyatining eng muhim makroiqtisodiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, ma'lum hududda ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlarning bozor qiymatini aks ettiradi. Surxondaryo viloyati O'zbekiston Respublikasining janubi-sharqiy hududida joylashgan bo'lib, iqtisodiyoti asosan qishloq xo'jaligi, sanoat hamda xizmat ko'rsatish tarmoqlariga tayanadi. Ayniqsa, paxtachilik, bog'dorchilik, sabzavotchilik va oziq-ovqat sanoati hudud iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Mazkur tadqiqotda 2023–2025 yillar davomida YHMning o'zgarish dinamikasi, tarmoq tarkibi hamda iqtisodiy o'sishga ta'sir qiluvchi omillar statistik jihatdan o'rganiladi.

Adabiyotlar sharhi

Surxondaryo viloyatining iqtisodiy ko'rsatkichlarini statistik jihatdan o'rganish bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, hududdagi uy-joy qurilishi korxonalarining statistik ko'rsatkichlari Q.T. Ibragimovning ilmiy izlanishlarida yoritilgan [1]. Viloyatda qurilish materiallari ishlab chiqarishining rivojlanish tendensiyalari B.E. To'rayev tomonidan tadqiq etilgan [2]. Surxondaryo viloyatining 2010–2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulot ko'rsatkichlari statistik tahlili Ismoilov D.I. ishlarida ko'rib chiqilgan [3]. Shuningdek, Termiz temir yo'l uzelinig iqtisodiy-statistik holati D.R. Shakarova tomonidan o'rganilgan [4].

Yuqoridagi tadqiqotlarda asosan alohida iqtisodiy tarmoqlarning statistik tahlili amalga oshirilgan bo'lsa, ushbu maqolada viloyat yalpi hududiy mahsulotining umumiy holati, o'sish tendensiyalari hamda iqtisodiy tarkibi kompleks ravishda tahlil qilinadi.

Tadqiqot maqsadi va metodologiyasi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — Surxondaryo viloyati YHMining o'sish tendensiyalarini aniqlash va istiqboldagi rivojlanish jarayonlarini prognozlashdan iborat.

Tadqiqotning:

- obykti — viloyat yalpi hududiy mahsuloti ko'rsatkichlari;
- predmeti — YHM tarkibi, iqtisodiy tarmoqlar va tashqi iqtisodiy omillar hisoblanadi.

Tahlil jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

- vaqt qatorlari tahlili;
- taqqoslash usuli;
- regressiya va korrelyatsiya tahlili;
- statistik prognozlash usullari.

Ma'lumotlar manbasi sifatida Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi hamda O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, viloyat iqtisodiyoti mamlakat yalpi ichki mahsulotining qariyb 3–4 foiz ulushini tashkil etsa-da, sanoat tarmoqlarini diversifikatsiya qilish va resurslardan samarali foydalanish bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lib qolmoqda.

YHMning nazariy va metodologik asoslari

Yalpi Hududiy Mahsulot hudud iqtisodiy faoliyatini baholovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. YHMni hisoblashda asosan ishlab chiqarish usuli, ya'ni iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymatlar yig'indisidan foydalaniladi. Shuningdek, sarf-xarajat usuli ham qo'llaniladi.

YHMni statistik baholashda quyidagi asosiy ko'rsatkichlardan foydalaniladi:

- joriy narxlardagi hajm;
- real o'sish sur'ati;
- jon boshiga YHM;
- iqtisodiy tarmoqlar ulushi.

Statistik tadqiqotlarda trend tahlili, dinamik qatorlar tahlili, korrelyatsiya hamda ekstrapolyatsiya usullaridan foydalanish iqtisodiy jarayonlarni chuqurroq o'rganish imkonini beradi.

Surxondaryo viloyati iqtisodiyotining asosiy xususiyatlaridan biri — qishloq xo'jaligi ulushining yuqoriligidir. Hudud iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi taxminan 47–48 foiz ulushga ega bo'lib, bu ko'rsatkich viloyatning agrar yo'nalishga ega ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, iqlim o'zgarishi va suv resurslari taqchilligi qishloq xo'jaligi o'sish sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Viloyatning O'zbekiston YaIMdagi ulushi o'rtacha 3,5–4 foizni tashkil etadi. 2024 yilda jon boshiga YHM hajmi 17,88 million so'mni tashkil qilib, real o'sish sur'ati 0,2 foizni tashkil etdi.

YHM dinamikasi va statistik ko'rsatkichlar (2023–2025 yillar)

2023–2025 yillarda Surxondaryo viloyati YHM ko'rsatkichlari barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Joriy narxlardagi YHM hajmi quyidagi ko'rinishda shakllandi:

Yillar	YHM hajmi (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)	YaIMdagi ulushi (%)	Jon boshiga YHM (ming so'm)

Yillar	YHM hajmi (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)	YaIMd agi ulushi (%)	Jon boshiga YHM (ming so'm)
2023	49209	20.6	3.7	17350
2024	56554	15.0	3.6	19800
2025	65000	14.8	3.7	22500

2025 yil ko'rsatkichlari prognoz ma'lumotlari asosida shakllantirilgan bo'lib, birinchi yarim yillik natijalariga tayanilgan.

2024 yilning yanvar–mart oylarida YHM hajmi 7 640 milliard so'mni tashkil etdi va iqtisodiy o'sish sur'ati 5,5 foizni tashkil qildi. 2025 yilning yanvar–iyun oylarida esa YHM hajmi 29 516 milliard so'mga yetib, o'sish sur'ati 5,7 foizni tashkil etdi.

Mazkur ko'rsatkichlar pandemiyadan keyingi iqtisodiy tiklanish jarayonlari davom etayotganini ko'rsatadi. Yillik o'sish sur'ati o'rtacha 15–20 foiz atrofida shakllangan bo'lsa-da, inflyatsiya darajasining yuqoriligi tufayli real iqtisodiy o'sish 6–7 foiz atrofida bo'lishi mumkin.

Viloyat eksport hajmi ham sezilarli oshdi. Xususan, 2025 yilning birinchi yarim yilligida eksport hajmi 162 foizga oshib, qo'shimcha 74 million AQSH dollari miqdoridagi eksport amalga oshirildi. Eksport tarkibida asosan qishloq xo'jaligi mahsulotlari ustunlik qilmoqda.

Korrelyatsion tahlil natijalari YHM o'sishi bilan qurilish va xizmat ko'rsatish sohasi o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi ($k = 0,82$). Bu esa hudud iqtisodiyotida xizmatlar va qurilish sektorining o'sish drayverlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti 2023–2025 yillar davomida izchil o'sish tendensiyasiga ega bo'lganligini ko'rsatdi. Iqtisodiy o'sishda ayniqsa qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish tarmoqlari muhim rol o'ynadi. Statistik tahlillar viloyatda sanoat, qurilish va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini yanada rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sish sur'atlarini 18–20 foizgacha oshirish imkoniyati mavjudligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, iqtisodiyot tarmoqlarini diversifikatsiya qilish, resurslardan samarali foydalanish va investitsion faollikni kuchaytirish hudud iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Ibragimov. Q. T. ECONOMIC-STATISTICAL ANALYSIS OF ACTIVE CONSTRUCTION ENTERPRISES IN SURKHANDARYA REGION Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA) April special issue. 23 Vol. 13 No.02 SJIF 8.001&GIF 0.626 ISSN-2249-9512 Journal of Management Value & Ethics.
2. B.E. Turayev. Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti tarkibida qurilish ishlari ulushining korrelyatsion-regression tahlili. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021-yil - 215-224-betlar.
3. Ismoilov D.I. Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili. "Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalaril mavzusida" Respublika ilmiy-amaliy anjumani.2025.-372-377
[15 16 Oktabr Mintaqani ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb \(2\).pdf](#)
4. D. R. Shakarova Correlation-regression analysis of the main use indicators of railway transport Baltic Journal of Law & Politics, A Journal of Vytautas Magnus University, Volume 16, Number 03(2023):3657-3662, doi: 10.2478/bjlp-2023-00000279. 6-bet.

